

Pentu lauman jäsenenä

Teksti ja kuvat: Jepu Rakkavaara

Jepu Rakkavaara elää noin 20 koiran lauman kanssa ja työskentelee 200 koiran kanssa talvikaudella. Omassa laumassa on bordercollioiden lisäksi huskeja ja shelttejä.

KUVA JEPURAKKAVAARA

Tämä aihe on itselleni lähellä sydäntä. Läpi elämäni olen saanut viettää aikaa erilaisten koirien kanssa ja seurata niiden keskinäisiä suhteita ja käyttäytymistä laumoissa sekä yksilöinä. Tällä hetkellä työskentelen kahdensadan koiran kanssa, kesällä taas eläinpuistoympäristössä mm. koirien villien sukulaisten parissa. Vapaa-ajallakaan tarvitse miettiä, mitä tekisi - siitä pitää huolen oma reilun kahdenkymmenen yksilön laumamme, johon kuuluu bordercollieita, shetlanninlammaskoiria sekä alkukantaisemmiksi luokiteltuja alaskanhuskyja.

Pennun elämän suuri muutos

Koira on sopeutuvainen laumaeläin ja erityisesti bordercollieista puhuttaessa tämä pitää erinomaisesti paikkansa. Usein bortsulaumaan ei ole ongelmallista kotiuttaa uutta jäsentä, mikäli lauman dynamiikka on tasapainossa. Jos taas laumassa on jo valmiiksi kitkaa, kyräilyä ja räjähdysherkkä tunnelma, ei pennun (tai aikuisenkaan) ottaminen ole järkevää ennen kuin juurisyyt huonolle ilmapiirille on selvitetty ja hoidettu.

Pennun muuttaminen pois omasta tuesta kasvuympäristöstä, omien pentuesi-

sarten ja emon luota, on aina hämmentävä kokemus ja uuden sivun kääntäminen elämässä. Kesykoiralla tämä tapahtuu huomattavasti aikaisemmin verrattuna villeihin sukulaisiin, jotka lähtevät laumasta aikaisintaan noin 1-vuotiaina, jos koskaan.

Elämänmullistavaa hetkeä pystyy kasvattajan roolissa hieman helpottamaan tarjoamalla pennuille sopivissa määrin yksilöaikaa mukavan tekemisen parissa jo ennen luovutusikää. On kuitenkin pidettävä huoli siitä, ettei pentu koe turvattomuuden tunnetta jäämällä yksin, tai

ettei sitä vieroiteta emästä liian aikaisin. Mikäli perheeseen kuuluu muita koiria, myös niihin tutustuminen auttaa pentua harjoittelemaan kommunikointitaitojaan muidenkin kuin oman emän ja sisarten kanssa.

Emokoirien käytöstä pentujen kanssa kannattaa myös pitää silmällä. Jos joku pentu joutuu toistuvasti emän ”nuhteluun”, pennussa saattaa virrata aimoanos vilkkautta ja sitkeyttä myös tulevaisuudessa. Pennut oppivat ensimmäisen kerran emältään, mitä saa tehdä ja mitä ei. Emojen upeaan tapaan opettaa pen-

Resurssitoimintaa voi hillitä tarjoamalla kaikille aina yhtä aikaa esim. luut tai ruoan. Jokaisella on oikeus omaan syöntiruhaan ja näin ollen ruoat kannattaa jakaa hieman kauemmas toisistaan, mikäli jollakin on korostunut tarve puolustaa omaansa. Ihmisen tehtävä on jälleen vahtia ja puuttua, mikäli joku menee syömään toisen ruokia tai vaikka omimaan toisen luun. KUVU JEPU RAKKAVAARA

tujaan kannattaa käyttää hetki oppimisen kannalta: emä usein sanoo kerran nätimmin ja mikäli se ei mene perille, tulee palaute sen verran suuremmalla volyymilla, ettei asiaa tarvitse enää toistaa. Tilanteeseen ei jäädä märehtimään ja elämä jatkuu.

Pennulla, joka jää emakoiran luokse synnyinkotiinsa, on tavallisesti hieman helpompi alkutaival. Vaikka paljon on koirilta jäänyt villien sukulaistensa loogisia laumakäytösmalleja taakse, on ainakin omalle kohdalleni osunut emojen hienoa huolenpitoa jälkeläisistään aina aikuisikään saakka, jos vain siihen annetaan mahdollisuus. Yksi alkukantaisista piirteistä on myös se, että emä saattaa alkaa hylkimään vastasyntynyttä pentua. Jos pentu löytyy kerta toisensa jälkeen muualta pentulaatikosta muiden ollessa nisällä, pennussa saattaa olla sellaista vikaa, joka meille kaksijalkaisille ei välttämättä aukene.

Säätäjät tarvitsevat erityisen paljon ohjenuoria elämään. Niiden kanssa on erityisen tärkeää muistaa pitää kriteereistä kiinni, jotta muut lauman jäsenet eivät joudu epäreiluihin tilanteisiin ns. ongelmanaiheuttajien kanssa. Säätäjät saattavat myös tarvita erityistä ”toiminnanohjausta” sekä aikaa ja mahdollisuuksia purkaa energiaa sallittuihin asioihin. KUVU JEPU RAKKAVAARA

Pennun tulee myös oppia alusta asti rajat, jotka kulkevat mukana läpi elämän. Saako tulla sänkyyn, sohvalle, hyppiä vasten, kerjätä pöydän vieressä, repiä sohvaa tai muita koiria, purra kättä ja varpaita jne. Nämä säännöt opetellaan alusta asti ja kriteerit pysyvät samoina.

KUVA ANNE KONSTI

Epäloogisinta koiralle on esim. sallia hyppiminen vasten ja sitten yhtäkkiä syksyn kurakeilla vetää siitä palkokasvi nenään. Ei ole toki myöhäistä tulla siinä vaiheessa katumapäälle ja opettaa koiralle olemaan hyppimättä, mutta se tehdään reilun kouluttamisen kautta.

KUVA DOMI RAKKAVAARA

Resurssien puolustaminen

Muinaisilta ajoilta nykyhetkeen on seurannut resurssien puolustaminen. Resurssikiistat ovat yksi yleisimmistä riidan aiheista koiralaumoissa. Resurssiksi luokitellaan tässä siis kaikki leluista ruokiin ja ihmisestä omaan petipaikkaan.

Bortsujen resurssikiistat ovat melko pieniä verrattuna alkukantaisempien rotujen vastaaviin, missä ollaan valmiita jopa tappamaan. Silti resurssin puolustus on yksi tavallisimmista bc:n ongelmakäytökseksi luetuista asioista, vaikka kyse on hyvinkin luonnollisesta tavasta ilmaista itseään ja tarpeitaan.

Resurssien puolustamisen alkuperä liittyy vahvasti hengissä pysymiseen. Vaikka nykykoirien ei tarvitse enää taistella ruoasta pysyäkseen hengissä, saati metsästää sitä, on näitä alkuperäisiä käytösmalleja kuitenkin olemassa. Niitä myös hyödynnetään jalostuksessa. Saalistusketjun eri vaiheiden poistumisella ja korostumisella on mm. saatu paimen-

koirien tapa vaania eläintä ilman, että se päättyy kiinnikäymiseen ja tappamiseen → paimentaminen.

Vaikka kuivaruuan kuppiin kilahtaminen ei tarkoitakaan, että siihen liittyy mitään osia varsinaisesta saalistuksesta, on ruoka hengissä pysymisen edellytys ja silloin siitä koituu yksi monista puolustettavista. Varhaisten pentuajan havaintojen perusteella voidaan arvailla, kenellä tuo tarve on isompi ja kenellä pienempi. Pahiten ryhmäkuoppilla tai ensimmäisen luun kanssa pärisevä on melko usein se, joka pärisee aiheesta myös myöhemmin elämässään.

Laumaan liittynyt pentu oppii varhaisessa vaiheessa, että kenen suusta voi koittaa hakea lelua tai luuta ja kenestä kannattaa näissä tilanteissa pysyä turvallisen etäisyyden päässä. Pennun vartuessa kohti aikuisuutta ei ole lainkaan tavatonta, että se alkaa kokeilemaan rajojaan muihin laumanjäseniin nähden. Tähän vaikuttaa koiran luonne ja sen tarve testata mahdollisuuksiaan ja ominaisuuksiaan. Kaikki koirat eivät koskaan

näe tarvetta varastaa toiselta mitään ja näin tietoisesti ottaa riskiä konfliktitilanteen syntymisestä.

Mukaan laumaan

Kun itse kotiutan pennun muualta, tutustutan sen laumaan saman tien. Joukosta erottuvat nopeasti ne, jotka toimivat uusille tulokkaille tutoreina ja leikkikavereina. Vain sellaiset, joiden tiedän sanovan pennulle turhan jyrkästi, pidän erossa alkuvaiheessa. Kun pentu on omaksunut uuden ympäristön ja perheensä, aloitan tutustuttamisen hiljalleen myös suoran palautteen yksilöihin.

Jos kasvatan itse pentueen, ne tutustuvat koko laumaan viimeistään tultuaan ympäristöä ymmärtävään kehitysvaiheeseen ja osaavat liikkua hyvin. Emokoiraa saa olla aina pentujensa tukena, kun lauman muut jäsenet tutustuvat pieno-kaisiin. Emon omasta käytöksestä saa vinkkiä siihen, milloin oikea tutustumisaika muihin on. Emo sallii joidenkin koirien tulla lähelle pentuja varhaisemmas-

sa vaiheessa kuin toisten, tätä kannattaa kunnioittaa.

Vuosien saatossa olen oppinut arvostamaan laumassa koiria, jotka itsevarmasti ottavat oman paikkansa aiheuttamatta konflikteja. Koirat, joilla on suuri tarve tuoda itseään esille ja leikkiä kovista muille, ovatkin yleensä ne, joilla henkinen kantti ei kuitenkaan riitä asemaan, johon ovat pyrkimässä. Nämä yksilöt kulluttavat siis lauman energiaa aivan turhiin asioihin. JOS tällainen yksilö olisi missä tahansa koiran villin sukulaisen laumassa, se todennäköisesti ajettaisiin tihensä tai eliminoitaisiin.

Olemme ottaneet muutaman kerran projekteiksi bortsuja, joilta koirien väliset kommunikointitaidot ovat kadonneet lähes kokonaan tai kärjistyneet pelkäsi rähjäämiseksi. Iloksemme olemme saaneet huomata, kuinka nopeasti ne oppivat olemaan järkevästi kommunikoivia koiria, menettämättä oikeuttaan pitää huolta omasta tilastaan.

Tirehtöörin roolissa

Koiralauma ei ole samanlainen kuin suulauma. Koiralauma ei tarvitse sellaista järjestäytymistä kuin niiden villit sukulaiset metsästystilanteissa. Siksi koiralauman keskinäiset roolit voivat olla hyvinkin erilaisia ja joskus vaikeatulkintaisia. Onhan siinä oma hauskuutensa, kun sirkustirehtöörinä toimii täysin eri lajin edustaja, ihminen.

Ihmisen rooli pennun hankkimisen jälkeen on taata sille turvallinen kasvuympäristö. Sen tulee oppia elämään laumassa ja tulla osaksi sen dynamiikkaa. Pentua ei voi jättää oman onnensa nojaan. Ihmisen vastuulla on olla pennun turva ja puolustaja.

Myös aikuisilla koirilla on syytä olettaa, että ihminen pitää niiden puolia, jos pentu käyttäytyy niitä kohtaan pöljästi. Kaikilla aikuisilla koirilla ei ole riittävää tarmoa komentaa pentua olemaan roiksumatta poskinahassa tai persvilloissa. Tällöin ihmisen on kerrottava pennulle sen olevan huono ajatus.

Mitä isompi lauma on, sen suurempi rooli ja vastuu ihmisellä on siitä, että kaikkien asiat ovat hyvin. Isossakin laumassa välttyään negatiivisilta tunnetiloilta, kun kaikille on selkeää, mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Lisäksi jokainen voi

Kun pentu tuntee olevansa turvassa ja rakastettu, sen tulevaisuus on hyvällä mallilla.

KUVA JEPU RAKKAVAARA

myös yksilötasolla luottaa siihen, että niiden puolia pidetään.

Tasapainoisessa laumassa on siis sopivassa suhteessa rajoja, rakkautta, turvaa, välittämistä ja huolenpitoa. Hyvinvoivaan laumaan on helppo kotiuttaa uusia jäseniä, olivatpa ne pentuja, nuoria tai jo aikuisiksi varttuneita yksilöitä.

Yhteinen kieli

Omalla käytöksellä on todella paljon merkitystä sille, miten uuteen laumaan tutustuminen sujuu pennun kannalta. Tilanteet saattavat kärjistyä vain sen takia, että itse viestii asiassa olevan jotain kummallista. On tärkeää olla alusta asti aito oma itsensä. Ellei ole normaalisti kimeästi, kovalla äänellä puhuva hersyvä ihminen, ei sitä kannata näyttellä pennulle. Tärkeää on tiedostaa oma kehonkieli ja mitä sillä viestii, sillä lopulta verbaalisilla sanoilla ei ole merkitystä koiran kanssa kommunikoidessa, vaan sillä, millä sävyllä ne sanotaan ja mitä mieli viestii samalla.

Pentue oppii pian lukemaan omaa ihmistään, tulkitsemaan äänensävyjä ja kehonkieltä. Usein vanhemmille koirille riittää katsekontakti, kun ne jo tietävät, mitä seuraavaksi tapahtuu. Ne ovat koko elämänsä ajan saaneet opiskella ihmisen-

sä erikoisuuksia ja ovat siinä lopulta aivan mestareita.

Kahden eri lajin välinen kommunikointi on parhaimmillaan kuin taidetta. Nostan hattua paimenkoirille, jotka sopeutumiskykynsä ansiosta pystyvät kommunikoimaan niin ihmisen kuin paimennettävien eläintenkin kanssa, toiset toki paremmin kuin toiset.

Koiran persoonasta jälleen riippuu se, miten se antaa ihmisen mielentilojen vaikuttaa omaan itseensä. On olemassa koiria, joiden kanssa ei voi esimerkiksi harrastaa, jos on huono fiilis. Toisten tekemiseen taas eivät vaikuta ihmisen mielialat mitenkään.

Vaikka domestikoitunut koira on erkaantunut pitkälle villoista sukulaisistaan, on kiehtovaa löytää niistä alkukantaisia piirteitä, joiden kautta oppii ymmärtämään niiden tarpeita ja tapoja yhä paremmin. Koiranluku- ja koulutustaitoja opitaan jatkuvasti lisää. Se onkin yksi parhaista palveluksista, jonka voit koirallesi ja laumallesi tehdä. Älä koskaan huijaa itseäsi ajattelemalla, että nyt tiedät kaiken koirista ja niiden laumaelämästä. Jokainen pentu on uusi yksilö ja persoona, joka opettaa sinulle jälleen jotain lisää. ■

